

สรุปการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจดหมายเหตุไทย ครั้งที่ ๓

หัวข้อ IT กับงานจดหมายเหตุและวัตถุพิพิธภัณฑ์

วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขั้นตอนการทำงาน ข้อควรตระหนัก และแนวทางการทำงานร่วมกันในอนาคตของวงการจดหมายเหตุไทย
โดย คุณลิขิตศักดิ์ รุ่งเจริญสุขศรี : นักวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

สรุปประเด็น :-

- การกำหนด Work flow ในการทำงานที่เรียกว่า Digital curation คือความพยายามเข้าไปจัดการกับวงจรชีวิตของข้อมูลดิจิทัล คือไม่ใช่เริ่มตั้งแต่ตอนมันเกิด แต่เริ่มตั้งแต่ตอนที่เราคิดว่าจะสร้างมันอย่างไร ความยั่งยืนของไฟล์ดิจิทัลที่ไม่เสื่อมสภาพเมื่อเรียกใช้งานต้องสามารถเปิดได้ การส่งเสริมและการแบ่งปันการใช้ข้อมูล และช่วยป้องกันความล่าช้าทางเทคโนโลยี จัดเตรียมแผนรับมือว่า ถ้าตอนนี้ถูกสร้างขึ้นบน platform นี้ อนาคต platform นี้เลิกใช้ หรือตัวไฟล์นามสกุลนี้เลิกใช้ เราจะอพยพมันอยู่ในรูปแบบใหม่ได้อย่างไร
- ก่อนเริ่มงานโครงการ ธรรมชาติการทำงานที่บ้านเรา ส่วนใหญ่พอเริ่มงานปุ๊บ เราจะบอกไว้เลยอยากจะได้คือได้มา ทำโน่นนี่นั่น หนึ่งสองสาม แต่ไม่ได้มองย้อนกลับไปที่ทำหนึ่งสองสาม ที่จะทำให้ผลผลิตตามที่ได้รับมอบหมายคำสั่งมานี้ แล้วเราจะจัดการกับมันอย่างไร แล้วเราจะเผยแพร่มันในลักษณะไหน ก็ต้องย้อนกลับไป เพื่อที่ไปกำหนดตัวสิ่งที่ต้องสร้างตัว digital file พวกนี้ ให้มันล๊อปกับตัววัตถุประสงค์ของโครงการที่เราจะเกิดขึ้นมา
- การร่วมกันกำหนด guide line สำหรับการทำงานจดหมายเหตุดิจิทัลของไทย ร่วมกันอย่างไร และจะอ้างอิงมาตรฐานแบบใด อาทิ ISAD(G) หรือ EAD หรือระบบอื่นๆ
- การ crosswalk จากมาตรฐานหนึ่งไปยังอีกมาตรฐานหนึ่ง อันนี้ควรจะต้องมาคิดกันก่อนเริ่มโครงการ หรือต้องการจะปรับเปลี่ยนฐานข้อมูล ต่อไปนี้ฐานข้อมูลไม่ได้อิงกับตัว ISAD(G) อย่างเดียวแล้ว แต่มันสามารถทำการ export ออกไปเป็น EAD ก็ได้ เป็น Dublin Core หรือระบบอื่นได้
- การจัดการตัว digital archive ที่สำคัญต้องมีลักษณะเป็น (๑) Data curator คือเป็นคนที่ มีทักษะในการจัดการข้อมูล เริ่มตั้งแต่สามารถพัฒนานโยบายสำหรับการทำงานเพื่อให้ผู้อื่นนำไปใช้งานได้ สามารถวิเคราะห์ตัวเนื้อหา digital ที่อยู่ในหน่วยงานของตัวเองได้ ว่ามันจะมีเนื้อหา มันจะมีไฟล์อะไรเกิดขึ้นบ้าง จะสร้างไฟล์อย่างไร หรือว่าเรียนรู้วิธีการจัดเก็บข้อมูลที่มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่คลัง เพื่อนำไปสู่กระบวนการสงวนรักษาหรือใช้ซ้ำต่อไปในอนาคต หรือแม้แต่การทำ access point สำหรับให้ข้อมูลค้นคืน อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือการรู้ในเนื้อหาที่เรียกว่า content curator ก็คือ ควรจะมีความชำนาญในประเด็นของสิ่งที่กำลังจัดการ อันนี้จะเป็นประโยชน์มาก (๒) content curator ก็ต้องมีหน้าที่ในการแสวงหา แล้วรู้จักวิธีการจะเผยแพร่ไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ถูกกลุ่ม ที่เราต้องการจะเผยแพร่ สิ่งที่ยากเน้นย้ำก็คือ การที่จะเป็นคนที่ มีทักษะการ

เป็น Data curator กับ Content curator ควรจะต้องเกิดนักจัดการแบบใหม่ ที่เป็นแบบ Hybrid คือรู้ทั้งสองเรื่อง แต่จะรู้มากหรือน้อยในเรื่องไหน แล้วค่อยไปเสริมทักษะในแต่ละส่วน

เรื่อง วัฒนธรรมดิจิทัล

โดย คุณวัชชิตรา บุรณสิงห์ :

ผู้ช่วยวิจัย ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ

สรุปประเด็น :-

- วัฒนธรรมดิจิทัลคืออะไร คือ งานที่ทำเป็นเรื่องของ digital preservation มันไม่ได้เป็นแค่ห้องสมุด หรือว่าเป็นจดหมายเหตุ หรือเป็นพิพิธภัณฑ์ มันรวมถึงข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม อาจจะเป็นชาติพันธุ์ เป็นประวัติศาสตร์ ซึ่งงานวิจัยทางด้าน digital preservation ก็คือการแปลงข้อมูลเหล่านั้นให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล จะเติมเต็มข้อมูลซึ่งกันและกัน ในเวลาที่เราสามารถรวมข้อมูลเข้าด้วยกัน
- เทคโนโลยีกับงานวัฒนธรรม คือการนำองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมมาประกอบกับองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ แยกเป็นสองประเภท การเอาเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในพื้นที่ยุติ หรือเอาเทคโนโลยีนี้มาใช้บนพื้นที่ออนไลน์ จะเป็น website หรือเป็น smart phone เมื่อนำเทคโนโลยีมาใช้กับงานพิพิธภัณฑ์ หรือใช้งานกับจดหมายเหตุ จะช่วยตัดงบประมาณในการซ่อมแซมอุปกรณ์ไปได้บ้างบางส่วน หลายพิพิธภัณฑ์โดนต่อว่ามาเรื่องอุปกรณ์เสีย แล้วก็ไม่มีงบประมาณจะเริ่มผลัดกันเทคโนโลยีไปให้ผู้บริโภค แทน แทนที่เราจะต้องซ่อมของเราเอง ตัวอย่างเทคโนโลยี อาทิ wall touch screen , QR code , Augmented Reality , Kinect , Leap Motion , Hologram , NFC , Beacon , Virtual Reality
- วิธีการทำงานในเรื่องของการทำ digital preservation มีขั้นตอนอะไรกันบ้าง ชั้นแรกเป็นเรื่องของการเก็บข้อมูลในลักษณะของ collection ชั้นที่สองคือ เรื่องของ digitization ซึ่งตัวนี้จะมีมาตรฐานของการ digitization อันดับที่สาม เรื่องของ data management พอเรามีตัวการจับเก็บ digitize เสร็จแล้ว เราก็ต้องมีระบบบริหารจัดการข้อมูล รวมถึง Metadata standard ด้วย

เรื่อง กรณีศึกษา การจัดเก็บฐานข้อมูลจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

โดย คุณกรรณพล พานิช : หัวหน้ากลุ่มงานเผยแพร่

และคุณสมรภัฏ นุ่มนาค : เจ้าหน้าที่เทคโนโลยีสารสนเทศ

สรุปประเด็น :-

- เราตั้งใจว่าจะทำงานจดหมายเหตุของสวนโมกข์ให้อยู่ในระบบ digital ตอนนี้นางส่วนหนึ่งให้บริการสืบค้นได้แล้ว ส่วนที่มาเป็น digital จะทำให้ไม่ต้องจับต้นฉบับลดความเสียหายต่อต้นฉบับ มีขั้นตอนดังนี้
  - ๑) สำรองปริมาณงานแล้วแยกจำนวน หรือแยกลักษณะของเอกสารนั้นๆ เพราะว่าในแต่ละงาน หรือแต่ละส่วนของเอกสารหรืองานจะใช้วิธีการ digitized ไม่เหมือนกัน เช่น เอกสารที่เป็นกระดาษ เป็นหนังสือ เวลาที่จะ scan ก็จะมีข้อกำหนด หรือข้อจำกัดของตัวอุปกรณ์ที่ใช้งาน
  - ๒) หลังจากที่ digitized แล้ว จะมีการตั้งรหัส file ที่สามารถอ่านแล้วทราบว่า เอกสารนี้อยู่ในหมวดไหน กล่องไหน แฟ้มไหน บอกได้ถึงที่อยู่ของเอกสารได้
- มาตรฐานในการ scan ถ้าเป็นเอกสารจะเก็บเป็น TIFF และ scan ที่ 300 dpi รูปภาพจะ scan ที่ 600 dpi สิ่งที่ต้องคำนึงคือพื้นที่ในการจัดเก็บข้อมูล และการสำรองข้อมูล ในเรื่องของการดูแลรักษาต้องมีการ backup มีการสำรองข้อมูลจะทำได้อย่างต่อเนื่อง แต่ถ้าเราต่างคนต่างเก็บ มันน่าจะมีปัญหาในเรื่องของการ backup
- การสำรองข้อมูล สิ่งที่สำคัญอีกอย่างก็คือ backup ไปแล้วนี่เคยลอง restore ข้อมูลกลับมาไหม ลองดูใหม่ที่เรา backup ไว้ มัน OK หรือเปล่า งานพวกนี้มันก็จะมีการทำงาน
- IT สามารถช่วยได้หลายอย่าง ในเรื่องอำนวยความสะดวกก็ได้ เอาไปช่วยในแง่ของการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ซึ่งมันจะโตขึ้นเรื่อยๆ จะใช้ประโยชน์จากสิ่งนี้มากยิ่งขึ้นได้อย่างไร

เรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดเก็บฐานข้อมูลทรัพยากรจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

โดย คุณบุญเลิศ อรุณพิบูลย์ :

ผู้รักษาการผู้อำนวยการฝ่ายบริการความรู้วิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยีสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

สรุปประเด็น :-

- กระบวนการทาง งานจดหมายเหตุ งานห้องสมุด แล้วก็นางพิพิธภัณฑ์ได้เข้ามาสู่ยุคดิจิทัล มันจะมีประเด็นบางสิ่งบางอย่างซึ่งอาจจะมีความคลาดเคลื่อนในทางปฏิบัติ เช่น เอกสารจากการ digitize เก็บเป็น format jpeg ซึ่ง format นี้ ไม่ใช่ สำหรับงานจดหมายเหตุโดยเด็ดขาด เอกสารจดหมายเหตุต้องเป็น TIFF เท่านั้น jpeg เพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยน เพื่อใช้ในการขึ้น web
- การบันทึกเอกสารสำคัญเป็น PDF ตาม ISO standard ของงานจดหมายเหตุ ซึ่งก็คือ PDF/A และทำให้ PDF ตัวนั้นฝังฟอนต์ได้ เมื่อเป็นเอกสาร born ก็ต้องเป็น PDF/A แล้วก็ต้อง embed ฟอนต์ด้วย เพื่อป้องกันฟอนต์ error

- ไม่ควรเอา IT มาตั้ง แล้วบอกว่าใส่ไปก่อนเถอะ เดี่ยวเอา IT ไปแก้ เพราะวันนี้มันพิสูจน์แล้วว่าที่ผ่านมามันไม่เคยแก้สำเร็จ เราไม่เห็นระบบไหนที่แก้เรื่องนี้ได้สำเร็จ มันแก้ได้เพียงแค่บางรายการ มันไม่ได้แก้ได้ทั้ง 100% แล้วกระบวนการ cleansing เป็นกระบวนการใหญ่มาก ถ้าเราไม่คิดตอนนี้ กระบวนการ cleansing ก็จะมีตามมาค่อนข้างสูง กระบวนการประเมินผลก็สูง
- งานจดหมายเหตุยังไม่ได้กำหนดกฎกติกาการลงรายการ จะเลือกใช้กฎกติกาอะไร อาจต้องมีต้องมีคณะกรรมการมาดำเนินการให้อยู่ในรูปแบบของประเทศไทย ซึ่งอาจจะต้องมีการแปล ต้องมีการคิดค่าเพิ่ม เพราะว่าค่าพวกนี้มันไม่อยู่ในบริบทของไทย เพราะฉะนั้นบางค่ายังไม่เคยมีมาก่อนในระบบ ถ้ากฎกติกาการลงรายการยังไม่มี ปัญหาที่จะตามมาในอนาคตก็คือการประเมินผลจะมีความซับซ้อน
- หอจดหมายเหตุยืนยันแล้วว่าจะทำขั้นตอนการทำงาน ตั้งแต่ต้นทางของภาครัฐเลย คุณต้องทำกระบวนการอะไรบ้างจึงมาเข้าเก็บจดหมายเหตุ แล้วเราก็ไปตัดทอนก็ได้ปรับประยุกต์ เราอยู่ในท่อนไหนของกระบวนการจดหมายเหตุ ทั้ง system

ช่วง แบ่งกลุ่มย่อย แลกเปลี่ยนโจทย์ปัญหา และนำเสนอ

คุณบุญเลิศ (กลุ่ม ๑) : กลุ่มนี้ก็คงจะมีการทำแผนเป็น ๒ รูปแบบนะครับ ก็คือแบบที่ ๑ ก็คือ จะมีการทำเป็น Working Group ของทางกลุ่มก่อนนะครับ โดยเอา ๓ เล่ม มาตั้งต้นนะครับ แล้วเราก็จะใช้วิธีการก็คือเสนอกลับไปให้หอจดหมายเหตุฯ เพื่อที่จะเสนอไปที่กรมศิลปากรตามสายบังคับบัญชา นี่ก็คือแบบที่ ๑ นะครับ แบบที่ ๒ ก็คือ จะใช้ช่องทางของ สวทช. เสนอไปที่คณะปฏิรูปของ สนช. คือเสนอสองทางเลยครับ ก็คือวิ่งไปที่ทางคณะปฏิรูปเลย เพื่อว่าที่จะให้คณะปฏิรูปเนี่ยได้รับเรื่องได้เร็วขึ้น แทนที่จะเป็นตาม flow ปกติครับ เนื่องจากว่าตรงคณะปฏิรูปด้านการศึกษาวัฒนธรรมเนี่ย ทาง สวทช. นั้นเป็นคณะทำงานอยู่แล้ว แล้วเราสามารถที่จะเสนอประเด็นพวกนี้ค่อนข้างง่ายขึ้น คร่าวๆ ประมาณนี้ก่อน เดี่ยวคงมีการทำ Working Group ต่อ

คุณวัชชีรา (กลุ่ม ๒) : ส่วนใหญ่ที่มากุญก็จะเป็นเรื่องของตัวที่อยากทำ ตัวระบบ e- Museum อยากเอาตัวของเล่นทั้งหลายแหล่ที่เอามาใช้วันนี้ไปใช้ในงานพิพิธภัณฑ์ซะมากกว่าคะ ก็เดี๋ยวอาจจะเป็น Workshop มากกว่า Workshop เป็น Group เล็กๆ ว่าอยากจะทำ เอาของเล่นตัวไหนไปใช้ในงานพิพิธภัณฑ์ เอาของเล่นตัวไหนไปใช้งานจดหมายเหตุฯ หรือว่าจะเอา e-Museum ตัวไหนมาใช้กับของใครอย่างนี้นะคะ

คุณกิตติศักดิ์ (กลุ่ม ๓) : ประเด็นที่คุยกันก็เรื่องมาตรฐานต่างๆ ที่มันไม่เกิด ถ้าอย่างนั้นเราน่าจะช่วยกันว่าในแต่ละกลุ่ม แต่ละหน่วยงาน ลองดูมาตรฐานอันไหน ช่วยกันร่างขึ้นมา เพื่อเป็นทางเลือกให้กับหน่วยงานในประเทศว่า ถ้ามาตรฐานร่วมกันมีประมาณสัก ๔ - ๕ อย่าง แล้วก็ดูว่าแต่ละหน่วยงานสนใจอันไหน อันไหนที่เหมาะสมกับของตัวเอง แล้วก็ค่อยหาช่องทางนำเสนอให้กับหอจดหมายเหตุแห่งชาติหรือหน่วยงานไหนในการรับรองอันนี้ขึ้นมาด้วยกันให้เกิดขึ้นได้

คุณสิทธิศักดิ์ : การคัดเลือกบุคลากรที่มาทำงานคือมันต้องการทักษะทั้งสองข้าง ทั้งเชิง Data curator กับ Content curator อันนี้ก็เป็นคำถามว่า แล้วจะสร้างคนประเภทนี้ขึ้นมาได้อย่างไร

คุณกรรณพล (กลุ่ม ๔) : ตอนนี้ในหน่วยงานของเขายังไม่มีเรื่องมาตรฐาน แต่ว่าทุกๆ วัน มันมีเอกสาร มีงาน มีอะไรเกิดขึ้น ก็คิดว่าทำอย่างไรกันก่อน ถ้าเป็นเรื่องแบบนี้ควรทำ Record Management แล้วก็อันที่ ๒ ก็คือ โดยในแต่ละองค์กร ถ้าเป็นองค์กรขนาดใหญ่ เขาก็จะมีบุคลากรทาง IT เป็นที่ปรึกษา เป็นคนที่คอยให้ข้อเสนอแนะได้ แต่ถ้าเป็นองค์กรเล็กๆ อย่างคนที่เป็บุคลากรทาง IT ก็จะไม่มี ทีนี้พอเวลาเขามีปัญหาในงานที่เขาต้องทำ ปัจจุบันงานมันจะเกี่ยวกับดิจิทัล เกิดออกมาจากดิจิทัล วิธีการจัดเก็บ การดูแลระบบที่เขาได้อยู่ มันจะอย่างไรให้มันมีคล้ายๆ กับ Solution ที่เป็นตัวอย่างที่เขาไม่จำเป็นต้องมีคน IT ก็ได้ แต่ว่ามีตัวอย่างให้เขาดูว่าในสถานการณ์แบบนี้ มีงบประมาณอยู่เท่านี้ มันจะทำอะไรได้บ้าง แล้วก็ใช้ของที่เขาได้อยู่ มีอยู่แล้ว มันจะทำอะไรได้บ้าง ทำให้งานเขาสามารถเดินไปได้ แล้วก็ไม่สูญหาย